

MARTIN HELLSTRÖM,

tillsammans med Hedda Aldén Björäng, Tekla Hagberg, Albert Hellström, Hjalmar Hellström, Ellen Linde, Felix Noske och Carl Wistedt

”MIN FAVORITFIGUR ÄR MARIA GRIPE. ÄR DET OKEJ OM JAG KALLAR HENNE GIBBAN?”

Ett medforskande litteratursamtal kring
Maria Gripes *I vår lilla stad*-trilogi

Maria Gripes debutroman *I vår lilla stad* (1954) och de följande delarna i trilogin om den lilla staden, *När det snöade* (1955) och *Kung Laban kommer* (1956), får ett kort omnämnande i beskrivningar av författarskapet. De har setts som ”en gullig och inte särskilt märkvärdig historia om påklädda djur” av Birgitta Fransson och Ying Toijer Nilsson skriver att Maria Gripes genombrott inte skedde med böckerna från 1950-talet utan först med *Josefin* från 1961.¹ Toijer Nilssons monografi ägnar sexton sidor åt 1950-talet och de fokuserar främst på att finna de teman som återkommer i de senare romanerna. Även i översikten *Från fabler till Manga* förläggs genombrottet till 1960-talet och *I vår lilla stad* ses närmast som en epigon på Gösta Knutssons smådjursberättelser.² Detta drag framhålls också av Toijer Nilsson genom de recensioner som såg verken som bleka kopior av bland annat *Nalle Pub*. Intresset har riktats mot de senare verken. Kortfattat kan man säga att de verk som kan knytas till Gösta Knutssons *Nalle Lufs* har lägre status medan de verk

som står i förbindelse med Jungs symbolvärld förärats egna studier.³ Det är också de senare verken som kommit i nytugåva, även om förlaget Modernista tar ett kliv något längre bakåt i sin återutgivning av en större del av författarskapet, med *Pappa Pellerins dotter* (1963) och *Glasblåsarns barn* (1964) som första titlar, utgivna 2016.

Till största delen är det vuxna som tolkat Gripes författarskap. Endast Gudrun Fagerström har ställt frågor till barn i studien *Maria Gripe, hennes verk och hennes läsare* (1977). Barnens tolkningar jämfördes med ”en till viss grad normerande uppfattning om böckernas innehåll” som hittades i forskarens ”egen på textstudium grundade och här förut redovisade tolkning”.⁴ Fagerströms studie handlar egentligen om huruvida barnen uppfattar texten på forskarens sätt, inte om den tolkning som barnen gör.

Sedan våren 2015 har arbetet med ett projekt kring Gripes författarskap i sin helhet fortgått. Avsikten är att genomföra en läsning från de

första verken till de sista, tillsammans med sju barn som vid starten av projektet var i åldrarna tio till tolv år, och att låta samtalen om verken utgöra tolkningen av dem. Dels leder detta till en mer sammanhängande bild av författarskapet än som tidigare givits, men det förflyttar också perspektivet från en vuxens tolkning till barns tolkning. Det vidare syftet med detta tillvägagångsätt är att etablera en metod som gör att barn i högre grad än vad som nu sker kommer till tals i forskningen om den litteratur som är skriven för dem.

Projektet ska i sin helhet presenteras i monografiform och avsikten med den här artikeln är att diskutera den teori som projektet grundar sig på och den metod som utvecklas genom projektet. Den tolkning som barnen gjort av de tre första verken presenteras också, som ett exempel på vad man kan uppnå med metoden. Gruppens sammansättning och hur de utifrån metoden arbetar med projektet ska också tydliggöras.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Perry Nodelman beskriver hur vuxenvärlden tolkar och definierar barns kultur och på olika sätt försöker hindra dem från att komma till tals. Vuxna tycker sig ha en kunskap som förlämnar oss den makt varifrån vi tolkar och förstår såväl barndom som barnkultur, resonerar Nodelman på grundval av Edvard Saids studie över orientalismen. I Nodelmans beskrivning är det barnet som är "den andre."⁵ Nodelman problematiserar relationen mellan forskaren, barnkulturen och barnen, och artikeln kan ses som ett inlägg i debatten om hur forskningen överlag kan demokratiseras och bättre tillvarata kunskaper och upplevelser som finns utanför den akademiska världen. Ett svar på detta ges genom projekt som kategoriseras under begreppet Citizen science, vilket står för att inbegripa människor utanför forskarvärlden för att både formulera frågor och söka svar. I många fall rör det sig om iakttagelser och mätningar som be-

höver göras över en stor yta eller en lång tid och där personer med lokalkännedom och daglig närvaro på platserna av intresse kan spela en stor roll. I artikeln "Can we understand citizen science?" skriver Bruce V. Lewenstein att viljan att inbegripa samhället och dess medborgare i forskningen är en av de större metodologiska förändringarna för forskningen på senare tid. Artikeln väcker frågor om huruvida citizen science är ett eget forskningsfält eller snarare ett nytt sätt att uppfatta vad forskning är och hur den bör utformas, vilket har betydelse för alla ämnen och discipliner. Forskningen kan genom detta tillvägagångsätt demokratiseras, uttrycker Lewenstein det.⁶ Därmed anknuter han indirekt till det som Nodelman efterfrågar genom sin kritik av att vuxna tar sig företrädet att förstå och tolka barns kultur då Lewenstein hävdar att citizen-science-perspektivet gör det fullt möjligt att inbegripa dem som frågorna rör i forskningsprocessen, utan att de för den skull blir studiens empiri.

Hur detta kan göras tillsammans med barn har främst visats av Mary Kellett. I artikeln "Just teach us the skills please, we'll do the rest": empowering ten-year-olds as active researchers" beskrivs hur hon på Centre for Childhood vid The Open University arbetat tillsammans med en grupp barn som formulerat sin frågeställning, utfört undersökningen och i artikeln också presenterar sina resultat på det sätt som de själva valt.⁷ Artikeln beskriver således både en teoretisk grund för en metod, själva metoden och ett resultat av den forskning som utförts med metoden. Kellett går ett steg längre än vad som är gängse inom de projekt som kan sorteras in under rubriken citizen science, då barnen i hög grad är aktiva i själva frågeformuleringen. I den ofta använda åttastegstrappa som Roger Hart sammanställt i *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care* (1997) som visar på barns delaktighet i forskning, från

barn som dekoration till att barn initierat och styrt hela processen, hamnar Kelleys projekt ofta på de översta stegen. I inledningen till sin artikel knyter hon an till barnkonventionens paragrafer om barns rätt till delaktighet i det som rör dem och efter det beskriver hon hur man kan komma runt ett flertal av de hinder som tycks uppstå då barn ska driva projekt. Den ojämna kunskapsfördelningen är en sådan del och hur man ska se på barns kompetens. Det är en fråga som följer med i Kelleys artiklar, fram till konstaterandet att barn har kompetenser just genom att de är barn, värda att ta vara på. De kompetenser barn har bör betraktas som annorlunda, inte i första hand som mindre. Barn är experter på barns liv och om frågorna berör dessa aspekter kan barn vara kompetenta att arbeta med dem.⁸ I Sverige är det främst Sandra Hilléns avhandling inom sociologi, *Barn som medforskare – en metod med potential för delaktighet* som diskuterar barns medverkan i forskning. Hillén brukar begreppen medforskning om det som barnen gör, och barnen kallas för medforskare, vilket tydliggör både det sätt som barnen deltar i projektet och relationen till forskaren.⁹

Läsforskning är ett brett fält och en av de senare större studierna presenteras i *Litteraturen på undantag? Unga vuxnas fiktionsläsning i dagens Sverige* från 2015, resultatet av ett projekt med Vetenskapsrådsstöd.¹⁰ Det kan tyckas att studier som intresserar sig för barns läsning skulle ha stor betydelse för föreliggande projekt men eftersom det är läsaren och läsningen som står i centrum och inte verken i sig finns få beröringspunkter. Läsarna är anonymiserade och deltar inte som medforskare och deras läsupplevelse bedöms återkommande som ”oförenlig med det förmedlade innehållet som helhet”¹¹ eller så ställs deras beskrivning av läsningen gentemot de som en ”mer litterärt kompetent läsare” gör.¹² Här är inte platsen för att diskutera huruvida ett forskningsintresse för barn och ungdomars läsning behöver leda till en vär-

dering av deras kompetenser i relation till den professionella litteraturvetarens, utan det räcker med att konstatera att det är ett förhållningssätt oförenligt med Kelleys beskrivning av hur barn har andra kompetenser än den vuxna. Dessa kompetenser brukas i föreliggande studie för att nå fram till en förståelse av verken som läses. Indirekt presenteras naturligtvis barnens uppfattning av texten, precis som en vuxen forskares studie presenterar forskarens läsförståelse. Men det är texterna som är det centrala i projektet.

Närmast beskrivs en didaktisk metod inom litteraturundervisningen som har betydelse inom det här projektet, litteratursamtalet, vilket leder fram till en term på projektets metod: det medforskande litteratursamtalet.

METODEN: DET MEDFORSKANDE LITTERATURSAMTALET

Som grund för den metod Aidan Chambers utvecklat och beskrivit i *Tell me: children, reading and talk*, på svenska *Böcker inom oss: om boksamtal* (första svenska utgåvan 1994) ses Wolfgang Iser's beskrivning av hur en läsare fyller texten med mening utifrån det som läsaren lägger in i det som kan kallas för textens luckor. Texten har inte någon betydelse innan denna process och således finns i texten inte en fixerad mening.¹³ Boksamtalets syfte är därför att blottlägga de strukturer i vår läsning som gör att vi kan uppleva en text som meningsfull. Det görs genom att i grupp samtala kring texten som har lästs, och centralt är att samtalsledaren inte ställer kontrollfrågor utan frågor vars svar man är genuint intresserad av. Samtalet struktureras kring fyra frågor. De två första värderar verket genom samtal om det fångslande liksom om det som upplevs som främmande, vilket leder till ”att utbyta frågetecken”, som tillsammans reds ut, och att ”utbyta kopplingar” vari annan läsning och erfarenhet vävs samman till en förståelse. Allt är värt att sägas, understryker Chambers och i en erfaren grupp behandlas frågorna parallellt.

En lärares syfte med detta är att eleverna ska bli bättre läsare, vidga sin analytiska förmåga och sin kompetens då det gäller att möta olika texttyper. Den forskning som gjorts om boksamtalen i praktiken visar dock på att svensklämnens lärandemål och lärarens inneboende känsla för vad som är relevanta och ickerelevanta uttalanden om en bok ställer sig i vägen för det samtal man hade för avsikt att föra.¹⁴ Det som är Chambers viktigaste fråga, den öppna ”jag undrar” frågan visar sig allt för ofta med ett underliggande facit.

Det medforskande boksamtalens grund finns i viljan att komma till rätta med den ojämlikhet Nodelman utpekar då det gäller forskning om barns kultur, och det utgår från de ställningstaganden som kan ses inom citizen science och inom den medforskningstradition som Mary Kellett utvecklat, att barn har en kompetens som är värd att ta vara på inom forskningen. Det medforskande boksamtalens arbetssätt grundar sig på Chambers boksamtalsmodell eftersom det är en form som gör tolkningen synlig genom dialog, samt ger utrymme för prövning och värdering genom det möte som uppstår mellan de olika läserfarenheterna.

PROJEKTETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Upprinnelsen till detta projekt kom ur det faktum att ett författarskap som länge setts som viktigt och betydelsefullt allt mer kommit i skymundan. Ett aktuellt helhetgrepp saknades. Därtill uppmanade äldre studier vari barn setts som korrelerat till vuxnas uppfattningar att söka efter nya metoder för litteraturforskningen varigenom en förståelse som ligger närmare den grupp som texterna är skrivna för kan presenteras, utan att texterna för den skull hamnar i skymundan för mer allmänna frågor om barns läsning och textförståelse.

I studien är det barnen som ställer frågorna och genom sin dialog formar tolkningen. Det gör att man i ett inledningsskede inte kan beskriva vilka teman, motiv eller framställnings-

sätt som studien kommer fokusera på, utan det är något som efterhand tydliggörs genom dialogen. Denna öppenhet leder till att projektet kan placeras på det sjätte steget i Harts åttastegstrappa, projekt där frågeställningar formuleras av de deltagande och där svar söks av dessa. Högre upp i trappan placeras projekt som initierats av barn som sedan tagit kontakt med vuxna.

I det här fallet är författarskapet valt av mig och det är jag som har frågat barnen som deltar om de vill vara med. Barnen ingår i en befintlig grupp som sysslar med teater och som jag därigenom träffat sedan tidigare. Sju barn ville medverka i projektet medan några barn valde att inte delta. Genom att tillfråga en befintlig grupp hittade jag en konstellation som är vana vid att arbeta tillsammans, som är intresserade av berättelser och berättande och som inte satts samman av skolan eller anmälts av föräldrar som önskar att deras barn ska vara med (de har däremot gett sitt tillstånd till barnens deltagande).

Gruppen har sedan april 2015 träffats en eftermiddag i veckan i olika perioder. Vi fikar och ägnar oss åt mycket annat än just själva projektet vilket skapar en samhörighet som är nödvändig. Vissa av verken har barnen läst själva innan vi samtalat om dem och vissa har jag läst högt. Vi samtalat mellan tjugo och fyrtio minuter vid varje tillfälle, och dessa samtal spelar jag in. Jag försöker ställa så få frågor som möjligt under samtalen utan eftersträvar att medforskarna i hög grad är de som genom sina påståenden om texten uppmanar övriga att svara an, ge andra förklaringar eller i sin tur öppna för andra aspekter på texten. Jag lyckas inte alltid och tyvärr saknas inte ledande frågor i samtalen inspelade kring de första böckerna.

Metoden leder till en öppenhet i frågeställningen: vilka berättelser framställer Gripe, hur är de konstruerade, vilka karaktärer möter läsaren och vilka teman uppfattas? Vilka kopplingar är möjliga att göra mellan verken och till

andras verk, för att använda Chambers term. Mer precisa frågor kan samtalsledaren tillika forskaren inte sätta upp inför läsningen. Huruvida barnen ser det som andra uttolkare sett kan bara indirekt besvaras eftersom exempelvis en efterfrågad jämförelse mellan *I vår lilla stad* och *Nalle Pub* styr tolkningen. Metoden fråntar tolkningen från forskaren och så även privilegiet att forma de övergripande och inledande frågeställningarna.

För presentationen av resultatet är jag i inledningen av projektet mer aktiv än jag möjligen kommer att vara i dess slutskede. När vi når fram till Maria Gripes ungdomsböcker är det möjligt att vi finner det mera lämpligt att medforskarna enskilt eller tillsammans skriver olika avsnitt som vi sedan fogar samman. Kanske kommer litteratursamtalet spela ut sin roll, men just nu är det i de inspelade samtalen som tolkningen ligger. Medforskarnas arbetsinsats ses i detta material medan det återstår för forskaren att transkribera och sammanställa detta till en text vari tolkningar och slutsatser blir tydliga. Möjligtvis är detta något som gruppen senare kommer att kunna utföra själva, men i dagsläget är det jag som står för detta. Den färdiga texten läses sedan av alla, diskuteras och får sin slutgiltiga utformning, vilket är en garant för att tolkningsföreträdet behålls hos medforskarna.

Medforskarnas läsning hindrar också forskaren från att skönmåla processen och anpassa resultatet till det förväntade, något som ses som en risk med forskning tillsammans med barn.¹⁵ Tidsinvesteringen kan leda till att forskaren vill framhålla processen som lyckad och att ”röran som uppstått [städas] upp i slutpresentationen” skriver Sandra Hillén.¹⁶

Man kan ställa frågor om projektet i sig ändå inte har en didaktisk potential, även om det inte är avsikten att utbilda barnen eller göra dem till mer medvetna läsare. Anne M. Land-Zandstra ser i artikeln ”Motivation and

learning impact of Dutch flu-trackers” att citizen science-projekt som resulterar i det hon kallar för riktig forskning har en högre potential att utveckla deltagarnas kunskap om det de undersöker, än då projekten är utformade som övningsobjekt för deltagarna.¹⁷ Det är något som inte kan undersökas gällande det här projektet eftersom dess fokus inte ligger på medforskarnas kunskapsutveckling. Men det är en inte allt för vild gissning att kunskapsutvecklingen i detta projekt är likartad med den som ses i Land-Zandstras artikel, projekt vars slutmål är att presentera ny kunskap för omvärlden och som därigenom också ger deltagarna nya erfarenheter och kunskaper som de inte tillägnat sig om syftet för verksamheten enbart var den egna utbildningen. Från det perspektivet öppnar föreliggande projekt för att också utveckla nya presentationsmodeller av det som skolans litteratursamtal leder fram till, som sträcker sig bortom skolans kontext och det egna lärandet. På så sätt är projektet relevant för att se hur genuina frågor – som inte handlar om den tillfrågade individens texttolkningsförmåga – utvecklar just denna förmåga.

”How much a participant learn from a CS project depends on factors such as the level of interaction between the scientific staff and the participant, and how clear it is made to participant how their contributions relate to the scientific process” skriver Land-Zandstra.¹⁸ En skola fylld av litteraturforskares projekt är en utopisk tanke, men det är inte omöjligt att inom den didaktiska forskningen finna fram till modeller där barn får förmedla kunskap om litteratur skriven för dem. Om barn tillåts lära oss vuxna något så lär de sig också själva.

Följande del, om *I vår lilla stad-trilogin*, har lästs, diskuterats och utformats av projektets medforskare, och de kan ses som avsnittets författare: Albert Hellström, Carl Wistedt, Ellen Linde, Hedda Aldén Björäng, Hjalmar Hellström, Felix Noske och Tekla Hagberg.¹⁹

DEN LILLA STADENS INVÅNARE, KONSTRUKTIONEN AV DERAS VÄRLD OCH VERKENS GENRETILLHÖRIGHET

Vi vet en del om Maria Gripe innan vi börjar vår läsning av hennes böcker. Några av oss har läst *Hugo och Josefin* eller *Tordyveln flyger i skymningen* och någon annan kommer ihåg en bild av henne som finns på biblioteket. Vi pratar om vad vi behöver veta om Maria Gripe men blir mest nyfikna på omslaget till den första av hennes böcker, *I vår lilla stad*. Martin läser det första kapitlet och sedan försöker vi komma på vilka som är huvudpersonerna i boken. Det blir en av våra återkommande frågor, att reda ut vilka som är de tre böckernas viktigaste figurer. Den frågan hör också samman med det som vi kommer att diskutera mest, vilken genre som de tre verken tillhör. Vi försöker förstå det redan vid vårt möte med omslaget till den första boken. På bilden finns många figurer och Harald Gripe har inte gjort det så lätt för oss att förstå vilka som boken kommer att handla om. Vi får intryck av att grisen med sparkcykeln är central, eventuellt även borgmästaren och polisen. I det första kapitlet får vi reda på figurernas namn och en del om vad de gör i staden, deras yrken exempelvis, och hur staden grundats av Kung Laban, som sedan försvunnit. Främst handlar kapitlet om miss Äppelblommas ankomst. Det är en karaktär som skiljer ut sig gentemot de andra. Det ses i omslagsbilden och blir tydligt i beskrivningen av hennes kinesiska namn som ingen kan uttala.²⁰

Hur dessa djur ska förstås är en fråga vi ställer. De kanske är som Herr Nilsson påstår en av oss och en annan sjunger sången om Teddybjörnen Fredriksson. I inledningen är det otydligt om figurerna ska ses som förmänskligade djur eller levande gossedjur.

Hj: Vissa är gossedjur och vissa är riktiga djur. [...] Det kan ju vara gossedjur som trillat ur barns väskor i skogen (T: Ja)

C: Ja, som i *Lego Movie* [...] Det är en lego-

värld i en riktig värld, och här som att det var en gossedjursvärld i en riktig värld. (Hj: Ja!)

M: Hur måste vi tänka om att boken fortsätter för att det ska vara en gossedjursvärld i en riktig värld? Vad är det som behöver hända då?²¹ (Hj: Att dom inte går ut ur den där staden. C: Att det finns en gräns)[...] Och hon från Kina, hur går det till?

C: Det är som ett annat bord (syftar på *Lego Movie*) och hon är från bordet på andra sidan rummet (H: Ett fint bord med kinesisk duk på).²²

Jämförelsen med *Lego Movie* leder till att vi ser djuren som gossedjur i en värld parallell med den mänskliga. Miss Äppelblomma ses komma från ett annat bord, för att jämföra med *Lego Movie*, som visar på Äppelblommas nationalitet genom den kinesiska rekvisitan. Frågan är om hon ska ses som en kinesisk docka eller som en människa. "Hj: Det kan vara en docka, en kinesisk docka. H: Jag tycker att det är som en sagovärld och då får det ... Hj: Då får det plats en människa där."²³ Något tydligt svar ger inte verket i sin inledning, vilket leder till att det är svårt att uppfatta vilken genre verken tillhör:

H: Det är inte en fabel. [...] Den är för lång, det är inga ... (T: Är inte en fabel talande djur?) Nej inte bara. En fabel är en kort historia som man ska lära sig nåt av. Ofta innehåller den talande djur. (T: Nästan som en fabel då.) [...]

M: Om ni säger att det inte var en fabel kan man säga att det var nån annan slags... (H: Det är en berättelse. T: En saga. H: En saga är en. Nej det är en berättelse. C: Vad är saga för nånting? T: Det ska vara udda tal). När ska det vara udda tal?

H: Det är ingen saga. Den är lite kortare. (Hj: En saga är kort) Den är lite för lång för att vara en saga. (Hj: Och så ska den vara gammal.) Nej vi skrev sagor i skolan. Som H.C. Andersen.

M: Tänker man på H. C. Andersen när man hör det här? (H: Nej) Tänker man på någon annan berättelse? (Hj: Jag tänker på typ Pippi. H: Va? C: Jag förstår inte varför?).²⁴

Även Lewis Carolls *Alice i underlandet* diskuteras. Alice får man följa på ett äventyr medan man i *I vår lilla stad* ”Bara är med i deras liv.” Ett samtal om huruvida verket saknar huvudpersoner inleds, liksom om vad som varit viktigt i berättelsen.²⁵ Halvvägs in *I vår lilla stad* framstår Jeppe och Rotta som huvudpersoner, liksom badvakten Nöffe som tappar sin väckarklocka i bassängen. En scen utanför Mor Moppelins affär ses också som viktig genom den komik som skapas i diskussionen om vilka varor som inbegrips i ordet ”diverse”. Samtidigt blir det tydligt att episoderna inte i sig själva kan visa på vilka som är huvudpersoner, och vi talar om vilka figurer vi gillar, vilket är ett sätt att se vad det är i berättelsen som engagerar. ”E: Carl gillar henne. T: Han är kär i Miss Äppelblomma. F: Ja han är kär. C: Kom igen, hon är rolig. [...] Hon är så tydligt kinesisk. H: Ja så här, tjing tjong tjong. T: Tjing tjong tjong, slonpedidong.”²⁶ En sång beskriver de personer som är av betydelse: ”T: Rotta satt och filosoferade. Då kom Nöffe in och sjöng: vad ska vi göra idag. Det äventyr som väntar, bara lite framme på de mest omöjliga stället. Dom letade dagen lång, och stöter på Jeppe som rotade efter Rotta. Och han hade tur, han hittade Rotta som följde med. Och dom letade och letade och sen hittade dom, ett äventyr, som dom väntade på.”²⁷

Ett annat sätt att beskriva den lilla staden är att tänka sig hur ett leklandskap liknande Astrid Lindgrens värld skulle se ut. Detta samtal inleds då vi lekt berättelsen utomhus i en park.

T: Det skulle finnas, så här att man kunde gå in i Rottas lilla hål. Och så skulle man hjälpa till, och så skulle man kunna sitta med Miss äppelblomma och dricka te och klappa Puttiplong.

E: Ja, och sen så fanns det där badhuset och så fick man ha med sig en liten Nöffe, eller när man kom in fick man en mininöffe som man skulle träna att simma.

T: Ja, det var så där jättemodernt, så kunde man inte simma så fick föräldrarna hjälpa till,

om man inte kunde simma ner till botten så där jättebra.

H: Jag tycker att det skulle vara som en vanlig simhall som det beskrevs i boken. Och så skulle det vara nån som klädde ut sig till Nöffe och som sa ’Nej, jag har tappat min väckarklocka!’

T: Och så kommer det en massa folk och hjälper honom med klockan, men sen när de stuckit så kastar han i den igen.

Hj: Och så kan man bo på botellet för där är det hotellrum. [...] (E: Så finns det såna där bilar som på Legoland. T: Och så kan man köra runt, och kör man för snabbt hamnar man i Joakim Skutts bok.) [...] Ja sen skulle man typ kunna gå till det här stället där dom köpte sin mat [...] (H: Sen kunde man få gå in med ficklampa i... E: Matkällaren) [...] Man skulle lysa med ficklampan och då skulle det vara helt svart och så skulle man lysa med ... [...]

H: Jag tycker om den här sparkcykelidén. (...) Och den här bäcken måste ju bara vara med.

T: Man får göra en konstgjord bäck. (M: Ja det är mycket med att bygga upp allt det här. Och en hamn måste det väl va med?) Och där hoppar en groda, och så bara, det där måste vara rätt groda och så var det nån som hade busat och satt på, så kom det dit en större groda som såg ut exakt som grodan i boken, och bara... (M: Var det en groda med i... F: Ja! C: Ja men Martin! H: Hoppilandkalle) [...]

E: Ska jag säga vad jag har skrivit ner ska finnas på världen? (M: Ja) Moppelins restaurang. Hitta puttiplong. Botellet. Nöffes simhall. Rottas mushål. Husen, alltså staden med hus som man kan gå in i. Skutts polisstation. Jepjes alltiallo (C: Vad är allt i allo? Hj: Allt till alla. M: Allt i allo, vad gör man där då?) Man kan göra lite allting.

F: Du kan du skriva dit spelhus där så kan man ... (T: Ja det kan ju va i allt i allo. H: Fast inte sånt spel. E: Mer gammeldags. T: Flipperspel å... H: Ja flipperspel. Hj: Jaa (ohörbart).

T: Då är det Nöffe som ska fånga väckarklockan. E: Det får va inne i Jeppes allt i allo).

Här ses vilka platser som är betydelsefulla i berättelsen, genom att vi beskriver hur de skulle fungera i ett lekland. De platser som är viktigast för berättelsen är de som vi ägnar oss mest åt i leken och de händelser som är komiska framstår som de viktigaste. Det blir genom vår lek och vårt samtal om leken tydligt att det snarare är kring en plats än kring vissa personer som handlingen spinner.

ETT BROTT MOT FÖRVÄNTNINGARNA

Leklandet är det som diskuteras mest. Efter det kommer frågan om hur Äppelblommas fågel Puttiplongs försvinnande, som många av kapitlen i *När det snöade* handlar om, ska förstås.

E: Det känns bara så konstigt när en bok precis ändrar spår. (H: Det är ju jättebra). Det är konstigt.

C: Ja tänk så här, tänk en Pippibok, och så typ går dom och badar och dom är jätteglada, och sen precis när dom ska gå upp ur vattnet så kommer det en meteorit och slår sönder jorden. Men hörni, det är lite samma princip... (H: Nej det ä det inte). Jo. (H: Nej det är skillnad! E: Nej men det är typ samma princip).

T: Säg att Nalle Puh går och badar och helt plötsligt kommer det en haj och dom blir jagade över hela vattnet och sen blir Nalle Puh öra avbitet, tror ni det är, det är lite samma princip, är det bra? [...]

H: Men asså, det här är en ny bok (menar *När det snöade*), det förra var en annan bok, det här är en ny bok. Det här är samma personer, men jag tycker fortfarande att det är så här, det händer ju inte så mycket. Okej, han försvinner, Puttiplong försvinner och då så blir alla jätteoroliga så här, var är han, men det är inte så jättekonstigt i den här boken, sen så kommer Joakim Skutt, han måste ju vara med, jag tycker inte att det är så stor skillnad.

E: Jag tycker fortfarande att det är konstigt, jag gillar inte böcker som helt byter spår.

(T: Nej man ska känna genren tydligt eller hur). Nej men om man har börjat läsa en bok och tänker att nu tänker jag att den är bra, och så blir den plötsligt helt annorlunda, då vill man ju inte fortsätta läsa den. [...]

Hj: Tänk om jag skulle skriva en deckare och helt plötsligt i en deckare så skulle de åka till andra sidan tiden på fem sekunder och sen skulle de åka till mars och jaga marsvarelser? (H: Det där är inte alls samma sak). Nej inte samma sak men det är typ samma genrebyte. (H: Nej för det är samma genre, det är ingen deckare. E: Det är absolut en deckare).

C: Först får man intrycket att alla gubbar är galna och pratar "faxist" och sånt. Jeppe säger så, faxist. Sen blir alla bara så här smarto, "ja det tar jag hand om chefen". (H: Nej det är inte så). Jo. Personerna ändras också. Det blir jättekonstigt. (H: Nej dom har inte ändrats ett dugg. E: Jo det har dom. H: Vem har ändrats?) Joakim Skutt. (T: Ja han blev helt plötsligt jättejättesmart. H: Som om han inte varit det innan) Nej men han har varit en skvallerbytta. [...] (härmar) "Jag skriver upp det i boken", "Jag får titta överallt..." (H: Ja men han är ju polis, vad tror du han ska göra, dom har inga bilar). Nej sparkcyklar, men snälla, fem kilometer i timmen. "Nej det räcker, man får bara köra fem, inte åtta." Det känns bara så fel [...] (H: När Puttiplong försvinner, ska alla bara bli "åhåhåhå, vad ska vi göra", så, förvirrat? (alla skrattar)) Ja, dom är ju så, dom är ju så. (E: Dom är såna personligheter. Den enda som är lite smart är Jeppe) [...]

H: Men vad ska hända då när Puttiplong försvinner, ska alla liksom (C: Kunde man inte bara skippat det. E: Ja precis. Det skulle varit mycket bättre om han inte försvann från första början) Så allt bara flyter på? Så här "Oj jag trillade visst. Och där flyger en fågel" (E: Men låt mig prata klart först. Om det skulle varit som förut och inte Puttiplong skulle försvunnit, skulle Puttiplong köpt glass i en glasskiosk och sedan flugit hem igen, det skulle varit mer "dom") Det skulle va tråkigt (E: Jag håller med dig Hedda,

det skulle vara tråkigare, men det skulle varit mer ”dom”) Jag gillar inte böcker som bara, ”oj nu hände det, jaha, sen hände det”. Sen hände det nåt nytt (T: Så Ellen bytte helt sida?) Det händer ju ingenting, det är bara som en vanlig vardag (T: Bytte du helt sida Ellen?).²⁸

Teklas fråga till Ellen om hon bytt till Heddas åsikt tydliggör vad vår diskussion handlar om. Ellen svarar att hon håller med Hedda om att det blir mer spännande, och att de löskyta händelser som innan utgjort berättelsen nu bytts till ett spännande händelseförlopp. Hennes argument mot skildringen av Puttiplongs försvinnande kommer sig inte av att det är tråkigt utan av det som sagts tidigare: ”Man ska känna genren tydligt.” Händelsen passar inte in eftersom den bryter av mot det förväntade såsom ett meteoritnedslag hos Pippi, en haj i Nalle Puh, eller en rymdfärd i en deckare hade gjort, exempel som ges i samtalet.

I diskussionen framkommer att också karaktärerna förändras på ett sätt som gör att de faller ur ramarna de tidigare fått. Virrighet byts mot struktur och ordning. Konstapeln som varit allas fiende deltar nu i sökandet och organiserar det. I diskussionen av händelsen tydliggörs också hur karaktärer kan finnas med enbart för att öka spänningen i en enskild situation – Beata Prunk från Peking som tagit in på botellet är den personen och mot henne riktas misstankarna. Detta diskuteras inte vid det första tillfället då Puttiplongs försvinnande berörs, utan i sammanfattningen av trilogin då vi ritar och skriver på ett långt papper för att summera. Vi kommer fram till att den första boken är gullig, mittenboken mest spännande och när det kommer till den sista, *Kung Laban kommer*, uppfattas just ankomsten som det centrala i verket, men att det inte tillför trilogin i sin helhet så mycket. Och varför kung Laban spionerar på repetitionerna av den föreställning som ska välkomna honom är svårförståeligt.²⁹ Hans ankomst blir inte så som vi tänkt oss den utifrån det som berättats i de två första böckerna.

RESULTAT

Det som vårt litteratursamtal beskriver är en trilogi med en mängd komiska karaktärer. Beskrivningen av den stad som de bor i lockar till inlevelse av det slag som gör att man vill träda in i miljön. Främst sker denna presentation av staden genom olika underhållande händelser, särskilt då det gäller den första boken.

På vilket sätt karaktärerna och staden ska uppfattas är däremot svårare att förstå. Det är inte självklart att de är vare sig förmänskligade djur eller levande leksaker, och det vi först tänkte om staden, att det var en plats som existerade parallellt med vår egen, är inget som bekräftas i de två följande böckerna. Kung Laban som vi som läsare väntat på, tillför ingen mer förståelse för miljön och en stor del av händelseförloppet i det tredje verket uppfattar vi som en utfyllnad fram till kungens ankomst.

Vi säger flera gånger i vårt samtal att det är tre böcker som passar för mindre barn. Främst beror det på djurens gullighet och de roliga händelserna. Ett brott mot förväntningarna sker då den andra boken skiftar, från att bestå av en mängd roliga kortare händelser till en längre berättelse som mer gör verket till en detektivberättelse än vad det första verket är. Vi tydliggör detta genom att jämföra med andra berättelser som tillhör en särskild genre och inte växlar mellan flera genrer på det sätt som gäller för I vår lilla stad-trilogin.

Vi tänker att detta kan bero på att de tre böckerna är författarens första, och att Maria Gripe inte riktigt visste vilken slags berättelse det var som hon skulle skriva.

DET MEDFORSKANDE LITTERATURSAMTALET FÖRDELAR

Den avslutande delen som följer är författar av mig eftersom det är min värdering av vad metoden leder till i jämförelse med andra sätt att skriva om I vår lilla stad-trilogin eller författarskapet i stort. I en större presentation är ambitionen att medforskarna också står för

sådana avslutande delar, skrivna tillsammans eller individuellt. Ur deras perspektiv är det exempelvis mer relevant att ställa texterna i samband med den biografiska informationen om Maria Gripe, i relation till andra texter de läst, eller beskriva hur verken kan förstås ur ett mer personligt perspektiv, som inte alltid kommer fram genom dialogerna.

I det här sammanhanget är det mest intressant att försöka utröna vad metoden lett till för resultat i jämförelse med tidigare framställningar om *I vår lilla stad*, och om skillnaden är så pass omfattande att det motiverar den använda metoden.

Tidigare beskrivningar av *I vår lilla stad*-trilogin har i hög grad sett verken som en epigon på andra berättelser om levande gossedjur såsom *Nalle Puh* eller *Pelle Svanslös*, vilket visades i inledningen på den här artikeln. I de värderande omdömena har texterna setts ha en mindre betydelse på grund av detta.

Genom medforskningens läsning konstateras det omvända, att författaren i allt för liten grad studerat och försökt efterlikna andra berättelser med talande djur och levande gossedjur. Det är genom en osäkerhet i hur genren fungerar som det stora brottet skapas. En episodisk framställning byts mot en progressiv, då allt handlar om sökandet efter en enda gestalt i den andra boken. Argumenten för att detta bryter mot den överenskommelse mellan författaren och läsaren som skapats i den tidigare delen, är att verkets figurer snabbt ändrar sin personlighet för att passa samman med den intrig som författaren skapat.

Undersökningen av verkens genretillhörighet och hur figurerna ska uppfattas skiljer sig

från det etablerade – det äger bland annat rum genom lek och sång. Medforskarna kommer fram till vad som är verkens centrala delar genom att fokusera på det som de gärna iscensätter i form av lek. Därigenom tydliggörs vilka karaktärer som är viktiga och vilka platser som är av avgörande betydelse. Man kan se det som ett sätt att rekapitulera det man minns av texten utan att ha den framför sig, och därigenom komma fram till det centrala. Denna lekmetod hade varit svår att genomföra vid ordinarie universitetseminarier.

Uppreppningsbarhet och metodbyte för att bekräfta ett resultat är inte litteraturvetenskapens starka sida. Ändå bör man fråga hur verken tolkats med andra tillvägagångssätt och närmast till hands ligger en reflektion över hur verken uppfattats om de lästs på ett traditionellt sätt, med utgångspunkt i tidigare forskning. Komparationen och jämförelsen med *Nalle Puh* hade kunnat utvecklas, liksom de ståndpunkter som tidigare framlagts om verkens osjälvständighet. Men ett sådant konstaterande hade inte tillfört någon ny kunskap om verken och den orsak som här presenterats till att trilogins intrig kan uppfattas som bristfällig hade inte blottlagts – att de i hög grad inte efterliknar de klassiska nalleberättelserna gör att de tappar kontakten med läsarens förväntan. Det medforskande litteratursamtalet har visat på detta, genom dialog, sång, lek och genom den vilja till att säga det oväntade som ses i det citat som utgör denna artikels rubrik. På en av medforskarnas frågor om de andras favoritkaraktär i trilogin svarar en annan: ”Min favoritfigur är Maria Gripe. Är det okej om jag kallar henne Gibban?”³⁰

1. Birgitta Fransson, *Barnboksvärldar. Samtal med författare*, En bok för alla 2001, s. 69.
Ying Toijer Nilsson, *Skuggornas förtroigna. Om Maria Gripe*, Bonniers 2000, s. 26.
2. Ann Boglind och Anna Nordenstam, *Från fabler till manga*, Gleerups 2010, s. 238.
3. Se främst Ying Toijer Nilsson, men också Carina Lidströms *Sökande, spegling, meta-*

- morfos. *Tre vägar genom Maria Gripes skuggserie*, Symposion 1994.
4. Gudrun Fagerström, *Maria Gripe, hennes verk och hennes läsare*, Bonniers 1977, s. 179.
 5. Perry Nodelman, "The Other: Orientalism, Colonialism, and Children's Literature", i *Children's Literature Association Quarterly*, vol 17. nr 1 1992 s. 29–35.
 6. Bruce V. Lewenstein, "Can we understand citizen science?", i *Journal of Science Communication* vol. 15, nr 1 2016 s. 1–5.
 7. Mary Kellett, Ruth Forrest, Naomi Dent, Simon Ward, "'Just Teach Us The Skills Please, We'll Do The Rest': Empowering Ten-Year-Olds as Active Researchers", i *Children & Society* vol. 18, nr 5 2004 s. 329–343.
 8. Mary Kellett, "Empowering Children and Young People as Researchers: Overcoming Barriers and Building Capacity", i *Child Indicators Research* vol. 4, nr 2 2011, s. 205–219, se särskilt s. 207.
 9. Sandra Hillén, *Barn som medforskare. En metod med potential för delaktighet* (Göteborgs universitet ht 2013).
 10. Torsten Pettersson, Skans Kersti Nilsson, Maria Wennerström Wöhrne, Olle Nordberg, *Litteraturen på undantag? Unga vuxnas fiktionsläsning i dagens Sverige*, Makadam 2015.
 11. Maria Wennerström Wöhrne, "Begär eller uppror? Attityder till läsning inom tre gymnasiegrupper", i *Litteraturen på undantag?* s. 224.
 12. Olle Nordberg, "Endast avkoppling från uppkoppling? Svenska tonåringars attityder till fiktionslitteratur", i *Litteraturen på undantag?* s.202.
 13. Wolfgang Iser, *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*, The John Hopkins University Press Baltimore and London 1978.
 14. Se Katarina Erikssons *Life and Fiction. On Intertextuality in Pupils' Booktalk* (diss Linköpings universitet 2002).
 15. Lesley-Anne Gallagher och Michael Gallagher, "Methodological Immaturity in Childhood Research?: Thinking through 'participatory methods'", i *Childhood* 15:4 2008, s. 499–516.
 16. Hillén s. 32.
 17. Anne M. Land-Zandstra, Mara M. van Beusekom, Carl E. Koppeschaar and Jos M. van den Broek, "Motivation and learning impact of Dutch flu-trackers", i *Journal of Science Communication* vol. 15, nr 1 2016, s. 1–26.
 18. Land-Zandstra s. 4.
 19. Frågor kan väckas kring varför barnen inte deltar under pseudonym, och frågan har återkommande diskuterats, med barnen, föräldrarna och i informell muntlig kontakt med ledamöter i etikprövningsnämnderna i Linköping och Göteborg. För barnen är det viktigt att deras deltagande ges betydelse genom att de själva är synliga i projektet. Då den forskning de deltar i inte handlar om dem eller på något sätt faller under de punkter som tas upp i "Lag 2003:450 om etikprövning av forskning som avser människor" har jag funnit det möjligt att betrakta barnen som författare av artikeln och därför stå med under sina egna namn. Lag 2003:450, som är styrande för etikprövningsnämndernas arbete, talar om att en ansökan ska göras om forskningen berör känsliga personuppgifter, uppgifter om lagöverträdelse, innebär ett fysiskt ingrepp på en forskningsperson eller riskerar att påverka forskningspersonen fysiskt eller psykiskt. Inget av detta är aktuellt här, och en fråga om bruket av pseudonym eller inte faller utanför etikprövningsnämndernas område. Ändå har jag fattat mitt beslut om att inte anonymisera barnen utifrån dessa riktlinjer eftersom jag med hjälp av dem kan bedöma att projektet är oproblematiskt gällande integritet. Problem uppstår istället om barnens namn skulle bytas ut eftersom det skulle ge signaler om att deras arbetsinsats är mindre värd än min egen, eller att de som individer är betydelselösa och skulle kunna bytas ut mot vilka barn som helst. Jag låter mitt beslut vila på den tradition Mary Kellett utvecklat, gällande att låta barn stå som författare till forskningsartiklar. När det kommer till barn och litteratur finns inga tidigare studier att luta sig mot. Däremot har journalisten Ylva Mårtens ingående diskuterat frågan om publiceringen av barns namn i boken *Vad säger barnen?* (Atlas 2015). Mårtens har i ett flertal omgångar varit producent för P1-programmet *Barnens romanpris* vari barn, under sina egna namn, diskuterar skönlitterära verk. Mårtens betonar särskilt att barnkonven-

- tionen i lika hög grad betonar barns rätt att komma till tals i frågor som berör dem, som deras behov av skydd (s. 126).
20. Sammanfattning av inspelning 24.04.2015. När samtalen återges här i artikeln markerar parenteser () i repliken att något utelämnats. Hakparenteser anger att flera replikskiften har utelämnats. När någon av oss gör ett kort inpass i det någon annan säger har det lagts in i repliken från den som berättar. Vi har delvis omformat dialogerna till skriftspråk. Initialerna motsvarar våra namn, och att Albert saknas i dialogen beror på att han främst skötte kameran under dessa inspelningar.
 21. Frågan är bitvis ledande. Den intresserar sig för reflektioner över de regler som omger de konstruktioner som en fantasivärld är. Det är inget som gruppen visat intresse för, men de fortsätter med ett svar på detta.
 22. Samtal 01.05.2015.
 23. Samtal 01.05.2015.
 24. Samtal 01.05.2015.
 25. Samtal 01.05.2015.
 26. Samtal 22.05.2015.
 27. Samtal 22.05.2015.
 28. Samtal 05.06.2015.
 29. Antecknat vid samtal 18.07.2015.
 30. Samtal 22.05.2015.

SUMMARY

"My favorite character is Maria Gripe. Is it okay if I call her Gibban?" Co-Researching Literary Conversations about Maria Gripe's I vår lilla stad Trilogy

This article studies Maria Gripe's first three novels, *I vår lilla stad* (*In Our Little Town*, 1954), *När det snöade* (*When it Snowed*, 1955) and *Kung Laban kommer* (*King Laban Comes*, 1956).

The study involves a group of children, all of whom have read these works, and describes a method that facilitates the use of children's interpretations of children's literature within the field of academic literary studies. As a point of departure, the method focuses on the standpoints found within the field of Citizen Science, which allows people outside academia to contribute to science through their own experiences. In this case, this concerns the experience of being a child and being part of the target group for the texts used in this study. Aidan Chambers' "book talk" method was used to gather the children's interpretations of the works. Conversations were recorded and transcribed, and interpretations were put together through quotations from the dialogues, and via summaries and analyses of the book talks.

With regard to Maria Gripe's first three works, Chambers' book-talk method (whereby students take an active part in the research) revealed that the violation of genre-conventions in these works lead to an insecurity on the part of the reader; namely, readers weren't sure how to approach the works. Previous research and reviews have claimed that these works are unoriginal in relation to other stories with live cuddly toys. By contrast, Chambers' book-talk method illustrates that, in the first part of the trilogy, Gripe's violation of the division into separate episodes (in favor of a detective plot) generates confusion on the part of the reader regarding which genre the work falls into. It also leads to difficulties in understanding whether, for instance, the animals are to be regarded as speaking animals, or as living cuddly toys.

This article is the first result of a long-term study which intends to analyze Gripe's authorship in its entirety through Chambers' version of book talks.

Keywords: Maria Gripe, book-talk, Citizen Science.